

Tilburg University

Conservatoir beslag op een aandeel in een goed ten behoeve van een ontnemingsvordering, HR 24 oktober 1995, NJ 1997, 515

Groenhuijsen, M.S.

Publication date:
1997

[Link to publication in Tilburg University Research Portal](#)

Citation for published version (APA):

Groenhuijsen, M. S., (1997). *Conservatoir beslag op een aandeel in een goed ten behoeve van een ontnemingsvordering, HR 24 oktober 1995, NJ 1997, 515*, Oct 24, 1995. (Nederlandse jurisprudentie; Vol. 36, No. p. 2771-2772).

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

noot

1. In deze casus is het van bijzonder belang om hoofdzaken en bijzaken goed te scheiden. Een personenauto is conservatoir inbeslaggenomen. Het beslag strekte tot zekerheid dat A - die is veroordeeld wegens opiumwetdelicten - zou voldoen aan een verplichting tot betaling van een bedrag aan de staat ter ontneming van wederrechtelijk verkregen voordeel (art. 94a lid 2 Sv). Maar de auto was niet, of niet helemaal, van A. Het voertuig was gekocht door T; betaling had plaatsgevonden door middel van contanten en door het inruilen van een oudere auto van A. Deze T doet beklag ex art. 552a Sv. Hij stelt eigenaar van de personenauto te zijn (daarin bijgevalen door A) en vraagt teruggave (waartegen A geen bezwaar heeft).

2. De positie van de derde in geval van strafvorderlijk beslag is nooit een gemakkelijke geweest. Het wettelijk systeem gaat er van uit dat in beslag genomen voorwerpen in beginsel moeten worden teruggegeven aan degene onder wie zij zijn inbeslaggenomen (artt. 118 en 353 Sv). De ratio van deze hoofdregel is dat het strafprocesrecht er niet op is berekend om geschillen te beslechten in eigendoms- of bezitskwesties (o.a. HR 2 maart 1993, NJ 1993, 662). Een veel bekritiseerde consequentie van dit stelsel was lange tijd dat voorwerpen niet zelden werden teruggegeven aan de dief of de heler, terwijl de bestolene bekend was (zie o.a. HR 24 januari 1978, NJ 1978, 323 m.nt. GEM; HR 24 april 1984, NJ 1985, 115 m.nt. GEM; HR 23 juni 1987, NJ 1988, 43 m.nt. ThWvV). De strafrechter zal teruggave aan een derde-rechthebbende krachtens vaste jurisprudentie alleen dan gelasten indien zulks 'redelijk en maatschappelijk niet onverantwoord' is (zie omtrent dit criterium en de grenzen waarbinnen de raadkamer in dit verband civielrechtelijk onderzoek kan verrichten het jurisprudentieoverzicht bij W.J.M. Davids, Een eigen art. 2014 van de strafrechter?, in: De derde rechtsingang nader bekeken, Arnhem 1989, p. 69-87; en nadien o.a. HR 16 februari 1993, NJ 1993, 647; en HR 30 januari 1996, NJ 1996, 526 m.nt. Sch).

3. Bij wet van 12 april 1995, Stb 254, i.w.tr. 1 januari 1996 is in belangrijke mate aan de bezwaren tegemoet gekomen. Door wijziging van o.a. artt. 116 lid 4 en 353 Sv werd voorzien in de mogelijkheid van bewaring van in beslag genomen voorwerpen ten behoeve van rechthebbenden en werd een ruimere regeling ingevoerd van snelle bezitsverschaffing aan degene aan wie het voorwerp door een strafbaar feit is onttrokken (23692, nr. 3 p. 3).

4. Ook door de nieuwe wetgeving omtrent ontneming van wederrechtelijk verkregen voordeel per 1 maart 1993 is de positie van de derde-rechthebbende beïnvloed. De introductie van de voor het strafrecht nieuwe rechtsfiguur van het conservatoir beslag heeft in dit opzicht geleid tot complicaties. Bij het traditionele strafvorderlijk beslag van art. 94 Sv is er doorgaans een nauwe band tussen het betreffende voorwerp en een gepleegd delict. Het dient immers te gaan om objecten die kunnen dienen om de waarheid aan de dag te brengen of die vatbaar zijn voor verbeurdverklaring of onttrekking aan het verkeer (zie artt. 33a, 36a en 36d Sr). Bij conservatoir beslag ligt dit anders. Ieder waardevol voorwerp - dat wil zeggen: alle zaken en alle vermogensrechten (art. 94a lid 3 Sv) - kan

worden meegenomen indien dit strekt tot bewaring van het recht op verhaal voor een naar aanleiding van een misdrijf op te leggen ontnemingsmaatregel. De positie van een derde is hier extra precair, omdat van enige relatie tussen voorwerp en delict niet hoeft te blijken. Daar komt nog bij dat het voorwerp, anders dan bij het civielrechtelijke conservatoir beslag, in beginsel uit de fysieke macht van de bezitter wordt gevoerd (art. 134 Sv; zie voor een overzicht van verschillen tussen strafvorderlijk en rechtsvorderlijk conservatoir beslag: Kamerstuk 21504, nr. 3 p. 24 e.v.). Tegen deze achtergrond is het begrijpelijk dat de klachtprocedure van art. 552a Sv voor de derde rechthebbende aan betekenis heeft gewonnen. Aan de andere kant zal de rechter die over het beklag moet oordelen ook oog moeten hebben voor de mogelijkheid van chicanes (dek-mantels, schijnhandelingen, katvangers). Kortom: onder het regiem van de voordeelsontnemingswetgeving opereert de rechter in het spanningsveld van redelijke aanspraken van beslagenen en derden enerzijds en het veilig stellen van de mogelijkheid tot executie van de maatregel van art. 36e Sr anderzijds.

5. Terug naar de onderhavige casus. De betrokken auto werd door T aangeschaft voor ruim f 47.000,-. Hij betaalde ruim f 27.000,- contant. Het restant, dus f 20.000,-, werd ingebracht door A, en wel in natura. A ruilde namelijk een oudere auto in, die hij zelf had gekocht voor f 11.900,- (dit voorbeeld van waardevermeerdering moet de jurist maar niet proberen te begrijpen). T zou daardoor een schuld hebben aan A ter grootte van f 13.000,-. De rechtbank gaat tamelijk pragmatisch met deze gegevens om. De schuld van T aan A zou niet aannemelijk zijn gemaakt. Vast staat dat de auto met een vermogensbestanddeel van A is aangeschaft, ter waarde van circa f 11.000,- (een beetje minder derhalve dan de f 11.900,- die hij eerder voor die wagen had betaald). De slotsom van de rechtbank is dan dat tot dat bedrag de inbeslaggenomen auto vatbaar is voor verhaal van een eventueel op te leggen voordeelsontnemingsmaatregel.

6. Volgens de Hoge Raad is dit te kort door de bocht. De kern van de kritiek op de beschikking van de rechtbank is dat de juridische status van het inbeslaggenomen voertuig onvoldoende wordt opgehelderd. Er zijn verschillende mogelijkheden open gebleven. Misschien meende de rechtbank dat er sprake was van mede-eigendom (zie r.o. 5.3.). Als dat het geval is, dan moet precies worden aangegeven welk verband er bestaat tussen het object van beslag en het doel van het beslag. Of het beslag betreft alleen het aan A toekomende aandeel (art. 3:175 lid 3 BW), of het gaat om de hele auto, maar dan met het oog op een toedeling aan A bij een door het OM te vorderen verdeling (art. 3:180 BW). De rechtbank laat dit ten onrechte in het midden. In ieder geval had de rechtbank niet tot mede-eigendom mogen concluderen op de enkele grond dat A een deel van de koopprijs van de auto heeft gefourneerd. De tekst van de beschikking laat ook nog ruimte om daar de opvatting in te lezen dat er geen sprake was van mede-eigendom. Wellicht heeft de rechtbank eenvoudig gemeend dat de auto in beslag genomen kon worden tot zekerheid voor een aan A op te leggen betalingsverplichting tot een bedrag van f 11.000,- (r.o. 5.4.). Maar dan had de rechtbank dit oordeel moeten onderbouwen, hetzij door A als enige eigenaar aan te merken, hetzij door aan te geven dat het beslag dient ter bewaring van het recht op toedeling bij een te

vorderen verdeling (zie weer art. 733 Rv).

7. Omdat de beschikking op de genoemde punten duidelijkheid mist, komt de Hoge Raad niet expliciet toe aan een exegese van artt. 707 en 437 Rv. In deze bepalingen worden de regels voor conservatoir en executoriaal beslag op roerende zaken van overeenkomstige toepassing verklaard op het beslag op een aandeel in een zodanig goed. Uiteraard bestaat deze mogelijkheid alleen indien een dergelijk aandeel zich voor executie leent (Jansen, Burgerlijke Rechtsvordering, aant. 1 op art. 437). Is dat het geval bij de onderhavige VW Golf? Volgens de cassatieschriftuur van de requirant niet; de AG Fokkens betoogt in zijn conclusie het tegendeel. Interessant is dat voor beide standpunten een beroep wordt gedaan op dezelfde literatuur. Opmerkelijk is voorts dat alle als argument gepresenteerde voorbeelden betrekking hebben op beperkte rechten op goederen en niet op aandelen in die goederen. De requirant noemt afzonderlijke executie o.a. mogelijk bij vruchtgebruik, erfpacht en van auteursrecht afgesplitste rechten; de AG sluit die afzonderlijke executie juist uit in geval van afhankelijke rechten zoals pand, hypotheek en erfdienstbaarheid. Met Fokkens meen ik dat beslag en verhaal hier wel tot de mogelijkheden behoren. Naast de in de conclusie geciteerde opmerking van Oudelaar kan voor dit standpunt nog een beroep worden gedaan op de bepalingen van art. 3:175 BW (uitwinning van een aandeel) en art. 3:180 BW (vordering van verdeling van een gemeenschap). Hoewel de Hoge Raad zich niet uitdrukkelijk uitlaat over het bereik artt. 707 en 437 Rv, lijkt mij toch dat de r.o. 5.3. en 5.4. steun bieden aan de door Fokkens verdedigde interpretatie. De daarin gegeven vingerwijzingen omtrent datgene wat de rechtbank had kunnen of moeten vaststellen, zijn immers onverenigbaar met de aan het cassatiemiddel ten grondslag liggende visie dat verhaal op een automobiel dat aan meer dan een persoon toebehoort onmogelijk is.

8. De beschikking maakt twee dingen duidelijk. Ten eerste dat ontnemingsvorderingen niet op een eenvoudige manier kunnen worden gefrustreerd door vermogensbestanddelen mede op naam van een ander te zetten. Dit was vanuit de civiele praktijk al lange tijd onomstreden. De tweede - en zwaarwegender - conclusie is dat de Hoge Raad scherp toeziet op juridische kwaliteitseisen inzake het conservatoir beslag. De omstandigheid dat de ontnemingsmaatregel door justitie is bestempeld tot speerpunt in de bestrijding van zware criminaliteit, kan geen rechtvaardiging opleveren voor terminologische nonchalance bij de toepassing van dit nieuwe dwangmiddel. Civielrechtelijke zuiverheid en begripsmatige precisie vormen voor de Hoge Raad een benedengrens van zorgvuldig en controleerbaar strafvorderlijk handelen. De bestreden beschikking schoot in dit opzicht tekort.

MSG